

Tvorba a přínos žen ve fotografii aktu

Stanislava Hrnčárová

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta multimediálních komunikací

Ateliér Reklamní fotografie

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Stanislava Hrnčárová

Osobní číslo: K14065

Studijní program: B8206 Výtvarná umění

Studijní obor: Multimédia a design – Reklamní fotografie

Forma studia: prezenční

Téma práce: 1. Teoretická část:

Tvorba a přínos žen ve fotografii aktu

2. Praktická část:

a) katalog produktů:

Nechtěné doplňky

b) volné fotografie – výstavní soubor:

Hledání dokonalosti

Zásady pro vypracování:

1. Teoretická část:

rozsah práce: minimálně 25 stran čistého textu + předepsané přílohy (ilustrace, poznámkový aparát, použitá literatura, ...).

Součástí obhajoby práce i hodnocení je přednáška na téma teoretické části bakalářské práce v rozsahu maximálně 20 minut včetně obrazové prezentace. Přednáška není reprodukováním obsahu práce!

2. Praktická část:

a) katalog produktů: odevzdává se vázaný katalog obsahující celkem 12 – 15 fotografií, z toho převážná část produktových fotografií, doplněna několika imageovými – formát cca 24x30 cm jako maketa s grafickou úpravou + soubor 5 zdrojových fotografií ve formátu 30x40 cm (resp. A3+) nebo odvozeném formátu.

b) volné fotografie – výstavní soubor (ucelený, koncipovaný soubor fotografií): odevzdává se min. 7 ks fotografií v archivní kvalitě, výstavní formát, libovolná technika, adjustováno + artist's statement cca 250 – 300 slov.

c) prezentační CD (2 ks): obsahuje všechny teoretické i praktické části bakalářské práce. Teoretická v .pdf formátu a dále všechny fotografické práce v uvedených technických parametrech, včetně artist's statementu obou částí bakalářské práce, vždy cca 250 – 300 slov.

Dále na samostatném nosiči CD-ROM odevzdejte obrazovou dokumentaci praktické části závěrečné práce v minimálním počtu 10 kusů pro využití v publikacích FMK. Formát pro bitmapové podklady: JPEG, barevný prostor RGB, rozlišení 300 dpi, 250 mm delší strana. Formáty pro vektory: AI, EPS, PDF. Loga a texty v křivkách. V samostatném textovém souboru uveďte jméno a příjmení, login do Portálu UTB, obor (ateliér), typ práce, přesný název práce v češtině i v angličtině, rok obhajoby, osobní mail, osobní web, telefon. Přiložte svou osobní fotografii v tiskovém rozlišení.

Rozsah bakalářské práce: viz Zásady pro vypracování
Rozsah příloh: viz Zásady pro vypracování
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/umělecké dílo

Seznam odborné literatury:

**Kristián, P. a kolektiv: Akt Naučte sa fotografovať kreativne Brno: Zoner Press, 2008
ISBN: 978-80-86815-68-8**

Šmok, J.: Akt vo fotografii Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1986. 70-016-86

Vedoucí teoretické části: **Mgr. Lucia Fišerová, Ph.D.**
Kabinet teoretických studií
Vedoucí praktické části: **Mgr. Lucia Fišerová, Ph.D.**
Kabinet teoretických studií
Datum zadání bakalářské práce: **1. listopadu 2016**
Termín odevzdání bakalářské práce: **12. května 2017**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2016

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.
děkanka

doc. MgA. Jaroslav Prokop
vedoucí ateliéru

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́домі́, же бакала́рская/дипломовá práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně ....9. 12. 2016.....

Stanislava Hrnčárová

Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy. Vysoká škola disertační práce nezveřejňuje, byla-li již zveřejněna jiným způsobem.

(2) Bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

(4) Vysoká škola může odložit zveřejnění bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce nebo jejich částí, a to po dobu trvání překážky pro zveřejnění, nejdéle však na dobu 3 let. Informace o odložení zveřejnění musí být spolu s odůvodněním zveřejněna na stejném místě, kde jsou zveřejňovány bakalářské, diplomové, disertační a rigorózní práce, jíž se týká odklad zveřejnění podle věty první, jeden výtisk práce k uchování ministerstvu

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Vo svojej bakalárskej práci sa zaoberám tvorbou a prínosom žien vo fotografii aktu. Rozoberám tvorivé prístupy autoriek, výber tém a výrazových prostriedkov. Poukazujem na to ako autorky fotografií používajú ku stvárneniu najčastejšie svoje vlastné telá. Vyjadrujú subjektívne pohľady a názory preplnené skúsenosťami, ktoré častokrát dostávajú do širších, obecných významov. Ďalej vo svojej práci hľadám odlišnosti v mužskom a ženskom pohľade na telo. Zisťujem čím ženy prispeli do fotografie aktu. Ďalej sa zaoberám intimitou, identitou a sexualitou v súčasnej tvorbe vybraných autoriek.

Kľúčové slová: intimita, gender, žena, identita, materstvo, partnerstvo, akt, telesnosť

ABSTRACT

The bachelor thesis focuses on creation and add value of womans for the photos of acts.

Thesis analyses creative access woman's authors, selection of the topic and the means of expresions. In the thesis is pointed on way of working authors, mainly the fact of using own body. A subjective looks and opinions comming from experience are expressed in the thesis.

Next part of bachalar thesis try to focus difference between mans and womans looks on body. Try to find add value of womans authors for acts. Last but not least try to explain intimacy, identity and sexuality fot he current Works of womans authors.

Keywords: intimacy, gender, woman, identity, motherhood, partnership, photo of nudes, carnality

Čestné prehlásenie:

Prehlasujem, že odovzdaná verzia bakalárskej práce a verzia elektronická nahraná do IS/STAG sú totožné. Táto práca bola vypracovaná samostatne a s uvedením všetkých zdrojov, ktoré som použila pri spracovaní.

Dňa 12.5.2017

Stanislava Hrnčárová .....

Pod'akovanie:

Chcela by som sa pod'akovať vedúcej mojej bakalárskej práce Mgr. Lucii Fišerovej, Ph.D. za prínosné konzultácie a cenné rady, ktoré mi pri vypracovaní práce veľmi pomohli.

Taktiež by som sa chcela pod'akovať môjmu priateľovi a rodine za podporu a pochopenie počas písania bakalárskej práce.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I ŽENA MEDZI SUBJEKTOM A OBJEKTOM.....	11
1 ŽENA AKO AUTORKA V PRIEBEHU DEJÍN.....	12
1.1 ÚSPEŠNÉ UMEĽKYNE	13
2 ROZDIELNE POHLADY AUTORA A AUTORKY.....	14
II TELO VO FOTOGRAFII.....	18
3 AKT.....	19
3.1 DEFINÍCIA AKTU	19
3.2 HISTORICKÉ SÚVISLOSTI.....	20
3.3 FOTOGRAFKY AKTU V HISTÓRIÍ	21
3.3.1 Anne Brigmanová 1869.....	21
3.3.2 Imogen Cunninghamová 1883	21
3.3.3 Ruth Bernhard 1905	22
3.3.4 Hannah Wilke 1940.....	22
3.3.5 Linda Benedictová-Jonesová 1942.....	23
3.4 FOTOGRAFKY AKTU V ČECHÁCH.....	24
4 IDENTITA	25
4.1 BETTINA RHEIMS.....	25
4.2 NAN GOLDIN	27
4.3 ANNETTE MESSENGER	27
4.4 LENKA KLODOVÁ.....	29
5 INTIMITA.....	31
5.1 LINA SCHEYNIUS A ARVIDA BYSTRÖM	32
5.2 NATHALIE DAOUST	33
6 PARTNERSTVO.....	35
6.1 SUBSTANTIA JONES	35
6.2 NATHALIA MINDRU.....	36
6.3 ZENELE MUHOLI	38
6.4 SUZANNE PASTOR	39
7 MATERSTVO	40
7.1 DOROTA SADOVSKÁ.....	41
7.2 BARBORA KUKLÍKOVÁ.....	42
7.3 JANA HOJSTRIČOVÁ.....	43
7.4 SALLY MANN	44
7.5 VÝSTAVA HOME TRUTHS	45
ZÁVER.....	49
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	50
ZOZNAM OBRÁZKOV	54

ÚVOD

Tému Tvorba a prínos žien vo fotografii aktu som si vybrala pretože akt ako fotografický žáner ma fascinuje od strednej školy kde som fotografiu začala študovať. V knihách ktoré som čítala boli ženské autorky zastúpené vo veľmi malom množstve ak sa v publikácii vôbec nachádzali. Akt bol v histórii umenia doménou mužov a ženy zohrávali rolu najmä v úlohe modelu. Tak som si vo svojej bakalárskej práci začala klásť otázky: Prečo je v tomto žánri zastúpených tak málo autoriek? Je tomu tak aj v súčasnej fotografii? Akými témami sa tieto autorky zaoberajú? Ako sa menil žáner aktu? Na všetky tieto otázky sa snažím nájsť odpoveď.

Bakalárska práca je rozdelená na dva veľké celky. Žena medzi subjektom a objektom pojednáva o žene ako autorke v priebehu dejín. Aké bolo postavenie žien v 19. storočí, prečo boli modelky ale nikdy nie autorky. Ďalej v tejto časti rozoberám rozdielne pohľady muža ako autora a ženy ako autorky či už na rôznych príkladoch zo súčasnosti alebo pomocou rôzne psychologických a filozofických štúdií. V tejto časti sa opieram najmä o literatúru od Martiny Pachmanovej.

V druhej časti ktorá nesie názov Telo vo fotografii sa budem venovať slovu akt, jeho všeobecnému významu a ako sa tento význam menil v priebehu dejín. Čo viedlo ku vzniku tohto žánru. Akým témam sa venovali autorky v histórii a ako svojou tvorbou prispeli k ďalšiemu vykresleniu žánru akt.

V ďalších častiach mojej bakalárskej práce sa venujem samotnému telu a telesnosti v súčasnej ženskej fotografii. Tie v práci delím na štyri hlavné témy: Identita, Intimita, Partnerstvo, Materstvo. V týchto kapitolách rozoberám na subjektívnom výbere autoriek ich inšpirácie a tvorivé prístupy s dôrazom na nahé telo.

Aj keď je práca zameraná najmä na ženské autorky zámerne sa vyhýbam definícii pojmu ženské umenie keďže väčšina autoriek tento pojem odmieta. Práca je teda zameraná na fotografky ktoré sa zaoberajú ženskými témami.

I. ŽENA MEDZI SUBJEKTEM A OBJEKTEM

1 ŽENA AKO AUTORKA V PRIEBEHU DEJÍN

Zatiaľ čo umelcom dunajskej školy, nasledovníkom Caravaggia, maliarom z Gauginova pontavenského okruhu, umelcom zo skupiny modrý jazdec alebo kubistov môžeme jasne definovať podľa štylistických a výrazových prvkov. Nedá sa povedať že by diela umelkýň mali nejaký spoločný rys ženskosti.¹

Chybu nie je potrebné hľadať v našich hormónoch ani menštruačných cykloch alebo vnútornej prázdnote. Skôr je nutné sa zamerať na inštitúcie a ich poskytované vzdelanie. Môžeme považovať za zázrak, že i napriek rôznym prekážkam a nevýhodám ktorým museli ženy čeliť, ich dokázalo toľko vyniknúť. Hlavne v oblastiach, na ktoré mali výhradné právo bieli muži ako napr. veda, politika alebo umenie.²

Americká teoretička a historička umenia Linda Nochlin vo svojej štúdií *Prečo neexistovali žiadne veľké umelkyne?* píše: „*umenie nie je slobodnou, autonómnou činnosťou jednotlivca nadaného nadľudskými schopnosťami, ovplyvneného umelcami pred ním a neurčito a povrchné tiež, spoločenskými silami, ale že umelecká tvorba – rovnako z hľadiska vývinu tvorcu, ako aj z hľadiska povahy a hodnôt jeho diela – prebieha v určitom spoločenskom kontexte, patrí k rozhodujúcim prvkom tejto spoločenskej štruktúry, ktorú sprostredkovávajú a určujú konkrétne a jasne definované inštitúcie, akými sú akademie umenia, systém patrónov alebo mýty o božskom tvorcovi, umelcovi ako mužovi či vyvrhelovi spoločnosti.*“³

Veľa zachovaných malieb a spisov dokazuje, aký veľký význam malo dôkladné štúdium nahého modelu v ateliéry pre nadaného umelca.

Formálne akademické učenie umenia malo pevnú štruktúru. Postupovalo sa od kopírovania kresieb a rytín cez kreslenie podľa slávnych sochárskych diel až po kreslenie podľa živého modelu. Tí, ktorí nemali možnosť získať najvyšší stupeň vzdelania, nemohli ani vytvárať významné umelecké diela.

---

¹ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

² PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

³ *Ženy v umění* [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <http://www.zenyvumeni.cz/index.php?id=108>

Pokým sa nejednalo o vskutku výnimočne talentovanú mladú dámu alebo pokiaľ sa nakoniec, ako väčšina maliarov, neobmedzili na „podradné“ odvetvia ako portrét, krajinu alebo zátišie. Bolo v poriadku, keď sa žena vyzliekla do Evinho rúcha pred skupinou mužov. Na druhej strane nemohla znázorňovať nahé telo muža ani ženy v roli objektu. Obrazy študentiek kresliacich podľa nahého modelu môžeme nájsť až ku koncom 19. storočia v Repinovom ateliéry v Rusku. Nejde však o skutočný pohľad do tohto ateliéru, a síce iba akýsi imaginárny výjav zo stretnutia všetkých žiakov slávneho realistu.⁴

1.1 Úspešné umelkyne

Takmer každá z týchto umelkýň mala za otca, manžela alebo milenca práve umelca. V rámci obdobia medzi 19. a 20. storočím, platilo, že umelkyne mali blízky osobný vzťah k silnejšej alebo dominantnejšej mužskej umeleckej osobnosti.

Ako príklad je možné uviesť umelkyne ako, Rosa Bonheur, najslávnejšia maliarku zvieracích výjavov 19. Storočia. Ďalej za zmienku stoja autorky ako Marietta Robusti, Lavinia Fontana, Elizabeth Chéron alebo Angelica Kauffmann. Všetky tieto ženy boli dcérami umelcov.

Z textu vyššie vyplýva, že k tomu aby si žena zvolila umeleckú kariéru, bola k tomu potrebná určitá miera nekonvenčnosti z jej strany. Ak si vybrali cestu umelkyne, nekládli príliš dôraz na to či sa majú, alebo nemajú postaviť svojej rodine. Na druhej strane však od nich mohli pocítiť aj podporu. Každopádne keď sa už definitívne rozhodli presadiť vo svete umenia vyžadovalo to istú dávku rebélie a dalo by sa povedať, aj odvahy. Odvahy aj preto, pretože v tej dobe bola žena vnímaná ako matka, ktorej jediná úloha bola byť starostlivou manželkou.

Ženy mohli uspieť na umeleckej scéne len keď boli cieľavedomé, súdržné, húževnaté a zaujaté vlastným ideálmi a rozhodnuté dosiahnuť remeselnú dokonalosť.⁵

---

⁴ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

⁵ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

2 ROZDIELNE POHLADY AUTORA A AUTORKY

Linda Nochlin vo svojom článku *Prečo neexistovali žiadne veľké umelkyne* píše, že ženské umenie naprieč dejinami nemalo spoločné rysy. Omnoho viac mali spoločné s dobou kedy tieto umelecké diela vznikali, ako naopak so ženskými rysmi. Existuje veľa rôznych názorov a domnienok o tom, čo znamená pojem ženské umenie ale to konkrétne nie je témou tejto práce. Veľa autoriek nemá rado keď sa ich dielo zaškatulkuje pod ženské umenie. Ale predsa len sú určité odlišnosti v myslení a tým pádom aj v tvorbe žien a mužov. Táto kapitola sa bude hlavne venovať ženskému a mužskému pohľadu na nahé telo v rámci umeleckej stránky a tvorby.

„Vždy modelka ale nikdy nie umelkyňa.“⁶

Takto by sa dalo definovať aj 19. storočie v nadväznosti na umeleckú činnosť venujúcu sa rôznym formám reprodukcií nahého ľudského tela. Bergouis a Schor oponujú tradičnej odlišnosti mužského a ženského pohlavia a vychádzajú pritom z Freudovej teórie kastrácie podľa ktorej je žena nedokonalá pretože jej reprodukčné orgány nie sú vidieť. Pretváraním genitálií budujú nové vzťahy oboch pohlaví a ich tiel. Iné feministické umelkyne zase radšej volia úplne iný prístup kde vo svojich dielach rozoberajú telo z jeho vnútra.

Umenie sa telom zaoberalo odjakživa, ale zobrazovalo ho len do momentu, pokiaľ jeho forma splňovala konvenčné sochárske alebo maliarske normy.

Vo svojej definícii pozorovaného ženského tela Laura Mulvey hovorí:

„Paradoxom falocentrizmu vo všetkých jeho prejavoch je, že závisí na obraze kastrovanej ženy, ktorý poskytuje jeho svetu zmysel a poriadok. Predstava ženy je svorníkom tohto systému. Práve neúplnosť dáva zrod falu ako symbolickej prítomnosti, a ona túži napraviť tento nedostatok symbolizovaný falom.“⁷

Autorka Jo Anna Isaak, zastáva názor, že bez ženského tela by sa dejiny umenia zrútili. Ženy ako znehybnené predmety nachádzame v histórii svetového umenia od pradávna. Ako

---

⁶ PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1.

⁷ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

tvorivé bytosti či aktérky dejín umenia pritom boli až na výnimky donedávna takmer neviditeľné.⁸

Zaujímavý pohľad na túto tému sa nám naskytá v diele súčasnej umelkyne Eliny Brotherus s názvom *ARTISTS AT WORK* (2009). Vo svojej práci si kladie otázky: kto sleduje koho? Kto je umelec a kto je model? Kto dostane "posledný pohľad"? Umelkyňa vytvorila situáciu kde pózuje ako model dvom maliarom a zároveň ich fotografuje pri práci pomocou dvoch fotoaparátov a samospúšte. Na fotografiách sa role miešajú model sa stáva tvorcom snímok a maliari sa stávajú modelmi. Zároveň autorka skúma aký vplyv má na prácu maliarov, keď sa model pozerá na nich, pozoruje pozorovateľov a zase robí ich portrét s vlastným médiom.⁹

Obrázok 1 Elina Brotherus *ARTISTS AT WORK*

V 19. storočí na tému pohlavia a umeleckej kreativity upevňoval schefflerovský názor, že žena vládne skôr „reprodukčným“ a praktickým potenciálom než „produktívnou“ a metafyzickou silou. Hodnota ženy-umelkyne a jej umeleckej práce bola teda o poznanie menšia ako by sa na druhej strane dalo povedať o umelcoch-mužoch.

---

⁸ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminizmu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

⁹ Elina Brotherus [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://elina-brotherus.squarespace.com/photography/#/artists-at-work/>

Moderné umenie bolo stotožňované, ako povedal umelecký kritik F.X. Šalda, s najmä mužskými cnosťami, vojnovými a heroickými. Zatiaľ čo diletantizmus, nevzdelanosť, dekadencia a netradičnosť sa stali vlastnosťami, ktoré boli predurčené ženám.

Obe pohlavia predstavujú v kultúre dva odlišné typy. Prvý typ bol muž. Jeho údelom bola rozumová práca, zmysel pre abstrakciu, pre veľké pojmové celky. Druhým boli, samozrejme, ženy. Oni naopak mali disponovať silou inštinktu a srdca, bystrozrakovosťou pre konkrétne, zmyslom pre vystihnúť všetkého živého, blízkeho a bezprostredného. V histórii umenia sa žena vyskytuje ako bytosť výsostne citová a v prvom rade ako múza alebo inšpirácia umenia. Dokonca i v úvahách venovaných dejinám feminizmu nenachádzame ženu ako aktérku diania ale ako objekt alebo fetiš.¹⁰

Muži sa pozerajú na ženu ako na inšpiráciu ako na *fame fatal* a tak pristupujú aj k zobrazeniu jej nahého tela. Ak by sme sa zamerali na problematiku z druhej strany zistili by sme, že zatiaľ čo ženy, zobrazujú najmä v modernom umení svoje telo bez vylepšení. Drsnejšie ako muži a nehládajú na rôzne skrášľovanie. Zobrazujú svoju surovú krásu a zmyselnosť.

Profesor Šmok vo svojej knihe Akt vo fotografii vysvetľuje prečo sa zobrazovanie mužského tela najmä v súčasnej fotografii vyskytuje v menšej miere ako to ženské. Hovorí najmä o troch dôvodoch. Vzťah k žene ako k darkyni života, rozkoše a z toho vyplývajúce chápanie ženského tela ako predmetu hmatových a zrakových zážitkov. Ďalší dôvod je čisto estetický. Ide o mužské pohlavné orgány. Sochárstvo a maliarstvo majú rôzne prostriedky na zahalenie ako napríklad rúško alebo figový list. Fotografia má tieto možnosti dosť obmedzené. V podstate ide o to že ženské telo má všetky pohlavné orgány ukryté v tele kdežto mužské sú viditeľné a teda pôsobia eroticky a provokatívne čiže sú v umeleckom akte nežiadúce.¹¹

Zobrazenie nahého tela u mužov a žien je rôzne. Od tohto faktu sa priamo odvíja aj samotný výber modeliek. Ako príklad by mohol stačiť rozdiel českého fotografa Jana Saudka a fotografky Terezy z Davle. Jan Saudek v jednom rozhovore uviedol, že si svoje modelky nevyberal, chodili za ním samé alebo si ich vyberá podľa fotografie, ktorú mu oni sami zašlú.

---

¹⁰ PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditeľná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

¹¹ Šmok, J.: *Akt vo fotografii* Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1986. 70-016-86

Saudek vníma ženu ako objekt, ktorý neomrzí a stojí za spodobnenie. Na rozdiel od Saudka si Tereza z Davle svoje modelky vyberá na základe charizmy. Modelka ju musí zaujať. Väčšinou to ale nebývajú tuctové krásavice a už vôbec nie profesionálne modelky. Tereza z Davle svojimi snímkami nechce divákovi prezentovať nič konkrétneho. Taktiež sa nesnaží vyjadriť žiadnu určitú myšlienku, len zachytáva ženu podľa svojho aktuálneho umeleckého pocitu. K fotografovaniu pristupuje ako k zachyteniu zmyselnej krásy ženského tela. Jej snímky sú charakteristické akýmsi tajomnom. Práve touto svojskou charakteristikou sa tým líši od tvorby Saudka. V porovnaní s jeho dielom, ktorý sa často zameriava na ženské pozadie sa Tereza z Davle nikdy nezameriavala na konkrétnu časť ženského tela. V jej tvorbe sú síce vidieť samotné časti ženského tela, ale to by sa dalo priradiť vyššie spomínanému pocitu, nutkaniu odfotiť tú danú konkrétnu časť.

Ak má naopak modelka nejaké problematické partie tak ich radšej na svojich snímkach, ak je to technicky možné, nezachytí.

Z týchto dvoch odlišných tvorivých prístupov môžeme vydedukovať, že ženy majú individuálnejší prístup ku svojim modelom a snažia sa ich zobraziť v tom najlepšom a podľa nich najkrajšom svetle. Berú ich ako cítiace ľudské bytosti, so všetkými ich chybami aj prednosťami a často krát nechávajú niečo skryté a tajomné. Niečo čo prinúti fantáziu diváka pracovať. Na druhej strane muži pristupujú k telu ako objektu svojej túžby a zobrazujú to čo sa páči im bez ohľadu na pred dispozície modelu.

II.   TELO VO FOTOGRAFII

3 AKT

3.1 Definícia aktu

„Akt vo vizuálnom prejave je zobrazenie nahého ľudského tela. Pôvodne sa jednalo o štúdie pohybu alebo postoja. Slovo pochádza od latinského actus-čin. Miera chápania a tolerancie k fotografickému aktu je veľmi individuálna a premenlivá v čase aj v priestore. Snímky aktu môžu mať pornografický, erotický, výtvarný, dokumentárny alebo informatívny charakter.“¹²

V tradičnom chápaní akt znázorňuje reálne osoby ako ideálne, zovšeobecňuje a umŕtvuje konkrétne živé telo.

Z katalógu Antonína Dufeka k výstave *Tělo v československé fotografii 1900-1986* sa môžeme dozvedieť, že do tejto výstavy boli zahrnuté aj fotografie zobrazujúce tieňohry, odtlačky tiel, fotografie sôch, reklamných figurín a rôzne objekty pripomínajúce svojimi tvarmi ľudské telá. Upozorňuje tak na akési umŕtvenie živého tela v tradičnom zobrazení aktu. Zároveň je zaujímavé sledovať ako rôzne môže byť chápaná fotografia tela.¹³

V histórii fotografie bolo jednoduché zaradenie snímky do žánrov ako zátišie, akt, krajina, portrét, dokument a podobne. V dnešnej dobe sa hranice medzi žánrami stierajú. Veľa autorov využíva nahotu v inscenovanom dokumente alebo nechá telo splývať v krajine.

Napríklad v sérii slovenskej fotografky Jany Hojstričovej s názvom *Family portrait* môžeme vidieť polonahé telá rodinných príslušníkov. Táto séria je dôkazom toho že človeka môže charakterizovať nielen odev ale aj absencia odevu. V zásade môže byť portrét osobnosti „portrétom“ tela nielen potlačený ale práve naopak podporený.

---

¹² ARMUTIDISOVÁ, Irena, HELLER, Jiří, ed. *Akt: naučte se fotografovat kreativně*. Brno: Zoner Press, 2007. Encyklopedie - grafika a fotografie. ISBN 978-80-86815-68-8.

¹³ Antonín Dufek: *Tělo v československé fotografii 1900-1986*. Issuu [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: https://issuu.com/nvbes/docs/anton__n_dufek_t_lo

Obrázok 2 Jana Hojstřichová Family portrait

Nahota v tvorbe americkej fotografky Nan Goldin vyjadruje nielen emócie fotografovaných osôb ale aj intímneho vzťahu medzi fotografom a jeho modelom. Akt už dávno nie je chápaný ako štylizované nahé telo v ateliéry. Nahé telo sa stáva v umeleckej tvorbe popisovaných autoriek prostriedkom zdôraznenia intimity, občasnej nedokonalosti a hľadania duše vo svete ktorý je zahltený nahotou dokonalých tiel upravených programami na prázdnych fotografiách.

3.2 Historické súvislosti

V najstarších vyobrazeniach nahého tela nešlo o zobrazenie krásy. Súviselo skôr s ovplyvňovaním plodnosti alebo úrody.

V začiatkoch fotografie, 60. roky 19. storočia, bolo zobrazenie nahého tela považované za pornografiu. Mohlo za to nielen príliš realistické zobrazenie ale aj fakt že fotografia v tej dobe nebola vnímaná ako umenie ale skôr ako remeslo. Takže vyobrazenie nahého tela sa považovalo za obchod s nahotou a teda bolo protizákonné.

V 19. storočí existovali kategórie aktu ktoré boli chápané ako umenie. Išlo o fotografie ktorých kompozície pripomínali maľbu a slúžili ako pomôcka pre akademických maliarov. Ďalšou prijateľnou kategóriou boli alegorické výjavy ktoré stvárňovali tradičné námety z dejín umenia, napríklad sporo odetú ženu znázorňujúcu vlast' alebo slobodu. Poslednú oblasť predstavovali etnografické snímky ktoré zobrazovali domorodcov.

Umelecký fotografický akt bez symbolického podtextu, preferovaný v súčasnosti, bol v 19. storočí prezentovaný len výnimočne.

Najväčšiu oblasť zobrazenia nahého tela vo fotografii predstavovala erotická a pornografická fotografia. Prvé fotografie takéhoto charakteru nájdeme už na najstaršej

fotografickej technike, a síce daguerrotypii. Takéto fotografie podnecovali erotickú predstavivosť, kvôli ktorej sa mnohé fotografické akty vytvárajú dodnes.

Začiatkom 20. storočia sa začali intenzívnejšie narušovať tradičné morálne väzby a začal sa liberalizovať aj pohľad na fotografický akt. S popularizáciou záujmu o akt sa niektorí fotografi pokúšali vytvárať diela s hlbšou myšlienkovou výpoveďou a so symbolickým podtextom. Ich poňatiu veľmi napomohli techniky ušľachtilej fotografickej tlače alebo módna zjemňujúca optika, ktorú môžeme zhrnúť pod pojem fotografický piktorializmus. Boli to práve piktorialisti, kto presvedčil puritánsku verejnosť, že fotografický akt môže byť umeleckým dielom. Po uznaní umeleckého aktu sa takto svojvoľne vytvoril argument pre prijatie celej fotografie medzi „vysoké umenie“. Fotografický akt preto zohral i v dejinách fotografie nesmierne dôležitú úlohu, predovšetkým on presvedčil verejnosť, že fotografia môže mať hodnotné umelecké výsledky.¹⁴

3.3 Fotografky aktu v histórii

3.3.1 Anne Brigmanová 1869

Anna Brigmanová fotografovala od roku 1901 a už po roku boli jej fotografie vystavované a publikované. Od roku 1906 bola členkou Fotosecesie a jej práce sme mohli nájsť v časopise *Camera Work* alebo v galérii 291. Jej ateliérom sa stali hory. Ako prvá fotografovala ženský akt v krajine. Jej fotografie zobrazovali silný vzťah medzi človekom a prírodou. Brigmanová rada s médiom fotografie experimentovala a manipulovala. Z originálnych negatívov vytvárala interpozitívy, ktoré upravovala rysovacou ihlou. Touto technikou odstraňovala rôzne nedokonalosti na fotografii ale aj všetko prebytočné.¹⁵

3.3.2 Imogen Cunninghamová 1883

Svoj prvý fotoaparát získala v roku 1901. Ovplynili ju napríklad práce Gertrude Käsebierové z obdobia Fotosecesie. Mala svoj vlastný portrétny ateliér kde sa špecializovala

---

¹⁴ ARMUTIDISOVÁ, Irena, HELLER, Jiří, ed. *Akt: naučte se fotografovat kreativně*. Brno: Zoner Press, 2007. Encyklopedie - grafika a fotografie. ISBN 978-80-86815-68-8.

¹⁵ JOHNSON, William S., Mark RICE a Carla WILLIAMS, MULLIGAN, Therese a David WOOTERS, ed. *Dějiny fotografie: od roku 1839 do současnosti*. V Praze: Slovart, 2010. George Eastman House collection. ISBN 978-80-7391-426-4.

najmä na malebné portréty a figurálne štúdie. K jej najslávnejším fotografiám patria akty jej muža Roia Partridge. Tieto fotografie tiež patrili medzi prvé zobrazenia mužského aktu v krajine. Autorka vo svojej tvorbe využívala dvojité expozičné na ktorej boli organické tvary rastlín ktoré sa prikrývali s nahým telom.¹⁶

3.3.3 Ruth Bernhard 1905

Narodila sa a študovala v Nemecku. Väčšinu svojho života však prežila v Amerike.

Zo začiatku svojej práce vyvolávala fotografie pre redakciu v New Yorku. Neskôr sa zapojila do lesbickej subkultúry a začala fotografovať ženské akty. Fotografie nahých žien od Ruth Bernhard patria k najuznávanejším v šírke jej portfólia. Jej zobrazenie nahého tela je nadčasové. Autorkine fotografie vyjadrujú celoživotnú vášeň pre pochopenie účinkov svetla na tele. Odhaľujú nahé telo v jeho najčistejšej podobe. Bernhard bola vo svojej tvorbe ovplyvnená lesbickými a bisexuálnymi skúsenosťami, ako napísala vo svojich pamätiach.

Ruth Bernahrd o svojich dielach píše:

*"Mojím cieľom je transformovať zložitú postavu do harmónie zjednodušených foriem, ktoré odhaľujú prirodzenú realitu, životnú silu, ducha, prirodzenú symboliku a základnú pozoruhodnú konštrukciu."*¹⁷

3.3.4 Hannah Wilke 1940

Hannah Wilke ,narodená Arlene Hannah Butter, bola americká maliarka, sochárka, fotografka, video umelkyňa a performerka. Jej práca je známa pre skúmanie otázok feminizmu, a sexuality a ženskosti.¹⁸ Na prvý pohľad jej umenie bolo o jej tele a o nej samotnej. Umeleckými kritikmi obvinená z narcizmu. Wilke si ale robila žarty z jej tela, fyzickej krásy a mužskej posadnutosti. Jej kritika dejín umenia a patriarchátu nebola priama, avšak podstatná. Wilke šokovala sériou fotografií so svojou umierajúcou matkou. Tieto

---

¹⁶ JOHNSON, William S., Mark RICE a Carla WILLIAMS, MULLIGAN, Therese a David WOOTERS, ed. *Dějiny fotografie: od roku 1839 do současnosti*. V Praze: Slovart, 2010. George Eastman House collection. ISBN 978-80-7391-426-4.

¹⁷ Ruth Bernhard. *Women in photography international* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z: <http://www.womeninphotography.org/ruthbernhardAA.html>

¹⁸ Hannah Wilke. *Wikipedia* [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Hannah_Wilke

fotografie vytvorila v rokoch 1978 až 1982 počas matkinho dlhého boja s rakovinou. Jednou z jej nazámejších sérií sú autoportréty na ktorých je zobrazené nahé telo pokryté žuvačkami v tvare vagíny. Poslednou prácou umelkyne je dielo *Intra-Venus*, ktoré obsahuje nielen fotografie ale aj kresby, sochy a rozsiahle video záznamy.¹⁹ Ide o nekompromisný záznam poškodeného nahého tela v dôsledku lymfómu. Názov série je zároveň odkaz na lekársky zákrok pri ktorom prišla o tradičné ženské ideály, ktorým sa venovala vo svojej celoživotnej umeleckej tvorbe.

Obrázok 3 Hannah Wilke *Intra-Venus*

3.3.5 Linda Benedictová-Jonesová 1942

Cyklus s názvom *O sobě* začal vznikať v roku 1975 potom čo sa autorka rozišla s manželom. Fotografie sú súbor autoportrétov a zároveň prostriedok ako sa autorka mohla vypovedať. Zo smútku, samoty, zúfalstva, strachu a odhaliť tak stav svojho vnútra. Tento cyklus bol vystavovaný v USA, Amsterdame a Miláne. Fotografie boli pôsobivé pretože išlo o hlboko pôsobivú intímnu lyriku, na tú dobu šokujúcu svojou úprimnosťou a otvorenosťou autenticity fotografického výrazu. Tak otvorene a spontánne o súkromných veciach ešte nikto vo fotografii nevypovedal. Tento cyklus vypovedá o trýzni duše, samoty, blúdenia ale i o snahe získať stratenú rovnováhu, schopnosť opäť žiť. Hlboké emócie a dokonalé obrazové kompozície spravili z obrazového intímneho denníku hodnotné umelecké dielo. I keď autorka chcela v tomto štýle pokračovať jej neskoršie cykly už toľko citovej otvorenosti nedosiahli.²⁰

---

¹⁹ Hannah Wilke *Intra-Venus*. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://smmoa.org/programs-and-exhibitions/hannah-wilke-intra-venus/>

²⁰ MRÁZKOVÁ, Daniela. *Příběh fotografie*. 1. Praha: Mladá fronta, 1985. ISBN 23-033-85

3.4 Fotografky aktu v Čechách

V minulosti sa medzi autormi fotografií v Čechách objavovali ženy len výnimočne. V medzivojnovom období to bola Gertrude Fischerová-Röslerová. Autorka zachytila pred čiernym pozadím v aktu fotografa Jaroslava Rösslera. Ide o prvý mužský akt v Čechách vytvorený fotografkou.

V 60. až 80. rokoch sa v tejto oblasti významne uplatnili len Věra Váchová Šmuková so svojimi výtvarene štylizovanými detailmi ženských tiel a ojedinelými detskými a mládeneckými aktmi a v menšej miere Marie Šechtová či Oľga Micháľková. V posledných rokoch sa v Čechách objavila rada autoriek mužských i ženských aktov. Michaela Brachtlová už počas štúdia na FAMU zaujala konfrontáciami detailov tela s rastlinami, morskými živočíchmi a kožušinami ktorými po vzore surrealistov zdôrazňovala latentné erotické významy. Taktiež stojí za zmienku spomenúť Veroniku Bromovú, ktorá sa radí medzi najpopulárnejšie protagonistky českej výtarnej scény. V dokumentárnom pojatí aktu, vytvorili svoje sociologicky psychologické portréty mužov aj žien Irena Artmudisová a Jolana Havelková. Fotografie fotografujúcich umelkýň, v ktorých dielach sa objavujú nahé telá, je v dnešnej dobe oveľa viac: Markéta Othová, Milena Dopitová, Helena Márová, Michaela Thelenová, Hana Sklenková, Vítezeslava Ivičičová, Katarína Hanová, Markéta Adamcová, Jitka Lhotská a iné. Nedokazuje to len emncipáciu žien v umení, ale aj obľúbenosť žánru akým je akt.²¹

---

²¹ BIRGUS, Vladimír a Jan MLČOCH. Akt v české fotografii: <>nude in Czech photography. Praha: Kant, 2000. ISBN 80-86217-30-2.

4 IDENTITA

Zatiaľ čo život človeka v histórii tradičnej spoločnosti bol predznamenaný osudom, poriadkom a nemennosťou, čiže identita bola predurčená tým do akej spoločnosti, respektíve sociálnej vrstvy sa človek narodil v modernej dobe si človek môže vybrať kým bude. Stáva sa tak autorom svojho života. Na jednej strane o sebe uvažuje ako o večne sa meniacej bytosti. Na strane druhej sa snažíme byť niekým kto je opísateľný a zrozumiteľný. Pochopiteľný nielen sám pre seba ale aj pre ostatných. Ako keby sme sa snažili zachytiť samy seba vo večne sa meniacom bytí vlastného ja.

Ľudia používajú rôzne predmety a rôzne prostredie k tomu, aby si vytvorili znalosť o tom kým sú a aby vyjadrili to, ako vnímajú svoju vlastnú identitu. Simone de Beauvoir raz povedala že „ženou sa nerodíme ale stávame“²². Autorka citátu chcela upozorniť na to že identitu si vyberáme sami teda že je výsledkom nášeho rozhodnutia a slobodnej vôle. Identita nieje predurčená psychologickými znakmi či sociálnym zázemím.

Na túto tému nadväzuje tvorba autoriek Bettiny Rheims a Nan Goldin ktoré sa zaoberajú vo vybraných sériách fotografií najmä sexuálnou identitou fotografovaných osôb. Táto kapitola sa venuje autorkám, ktoré sa zaoberajú identitou z rôznych uhlov. Lenka Klodová skúma do akej miery súvisí identita s gestami a výrazom tváre. Annette Messenger vo svojej fotografickej inštalácii hľadá svoju vlastnú identitu prostredníctvom iných ľudí.

4.1 Bettina Rheims

Gender Studies je séria portrétov parížskej fotografky Bettiny Rheims. V tejto fotografickej sérii skúma dvadsaťpäť ľudí, ktorých si vybrala pomocou sociálnych sietí a rozhovorov cez skype. Modely pochádzajú skoro z celého sveta. Na fotografiách môžeme vidieť mužov ktorý chceli byť ženami, ženy ktoré sa pomocou operácii menili na mužov. Tretia skupina sú ľudia ktorý sa vyhýbajú kategorizácií toho, či sú mužmi alebo ženami. Séria ja štúdiom ľudí žijúcich mimo stereotypných klasifikácií pohlavia. Pri vystavovaní tejto série autorka využíva aj zvukovú stopu nahraných rozhovorov. Je názoru že operáciami, liekmi

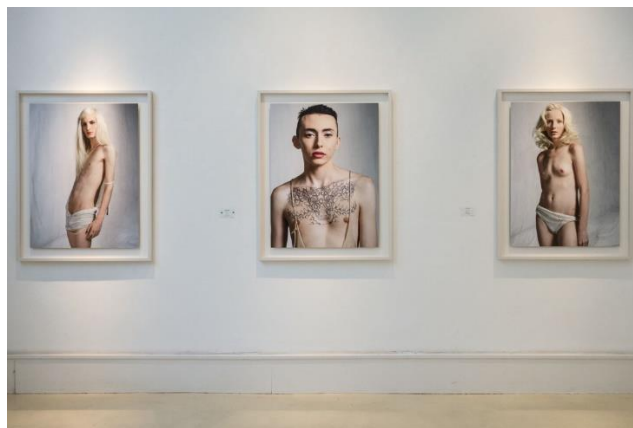
---

²² ORAVCOVÁ, Jana. *Ekonomie tela: vumeleckohistorických a teoretických diskurzoch*. V Bratislave: Slovart ve spolupráci s Vysokou školou výtvarných umení, 2011. ISBN 9788055604398.

a oblečením si môžete zmeniť telo ale hlas nezmeníte.²³ Fotografie hoci vyzerajú veľmi jednoducho a neutrálne, ale sú plné prepracovaného stylingu. Modely sú skoro nahé. Na väčšine fotografií sú zahalené len pohlavné orgány. Rheims tak dáva priestor divákovi aby si sám utvoril názor o aké pohlavie sa jedná. Zároveň tak zdôrazňuje androgínosť fotografovaných ľudí. Autorka skrz fotografovanie týchto ľudí spoznáva samú seba a svoju identitu. Stotožňuje sa so svojimi modelmi. Priznáva že bolo veľmi emotívne stretnúť sa so ženami ktoré si dali zmenšiť svoje prsia a ochlpenie im rástlo po celom tele.²⁴ Každá žena má aj svoju maskulínnu stránku kedy sa vidí v roli drsného kamionistu a zároveň tú nežnú, ženskú zvodnú krásu. Ako umelec cez svoje umenie zisťuje kým chce byť ale aj to, kým byť nechce.

Fotografická séria *Gender Studies* nadväzuje na cyklus fotografií s názvom *Modern lovers*. Táto séria vznikla okolo roku 1998 a zobrazuje módne ideály krásy fotografiami androgýnych mužov a žien. Fotografie sa vyznačujú nejednoznačnosťou, ktorú predstavujú divákovi. Títo modely prekračujú hranice medzi pohlaviami. Zároveň potvrdzujú homoerotické tendencie prevažujúce v mnohých módných fotografiách deväťdesiatych rokov minulého storočia.

Obrázok 4 Bettina Rheims *Gender Studies*

---

²³ Videorozhovor: *Bettina Rheims - Gender Studies* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=8l0l-VZL3_8 BETTINA RHEIMS - GENDER STUDIES

²⁴ Videorozhovor: *Bettina Rheims - Gender Studies* [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=8l0l-VZL3_8 BETTINA RHEIMS - GENDER STUDIES

4.2 Nan Goldin

Témou sexuálnej identity sa vo svojej fotografickej tvorbe zaoberá aj Nan Goldin. V knihe *The Other Side*, ktorá bola publikovaná v roku 1992, sú fotografie zobrazujúce mužov v rôznych stupňoch feminizácie. Fotografie sa zaoberajú vývojom rodovej identity. Vo svete je zaužívaný systém dvoch rodov. Uvádza sa v ňom, že existujú dve pohlavia, ktoré majú opačné pohlavné znaky. Systém je považovaný za univerzálny a samozrejmý. Goldinovej fotografie zo sedemdesiatych rokov môžeme považovať za kritiku tohto systému a odhalenie iných rodových alternatív.

Goldin na rozdiel od Rheims berie ľudí na svojich fotografiách ako svojich priateľov a rodinu. Tieto snímky nevznikajú z pozorujúceho odstupu, ale skôr z emocionálnej spolupatričnosti s fotografovanými osobami. Taktiež na rozdiel od Rheims nie sú snímky žiadnym spôsobom štylizované. Ide skôr o vizuálne denníkové záznamy z jej života. Zároveň presahujú tieto snímky autorkinu osobnú biografiu a sú historickým svedectvom o určitých uzavretých skupinách tej doby.

Na začiatku sedemdesiatych rokov fotografovala autorka súťaže krásy transvestitov v bare *The Other Side*. Niektorých transvestitov fotografovala aj u nich doma. Jej kamaráti sa od nej nechávali fotografovať radi. Napodobňovali pózy z módného sveta alebo filmových plátien a prenášali ich do svojho súkromného okolia. Postupne si vypracovala akúsi estetiku momentky, ktorej intimita a bezprostrednosť je príznačná aj pre jej ďalšie práce.

4.3 Annette Messenger

Annette Messenger je francúzska umelkyňa, ktorá od sedemdesiatich rokov vytvára multimediálne diela. V celej jej tvorbe je kľúčovou témou identita. Autorka o svojej tvorbe hovorí: „*Chcela som si hľadať identitu prostredníctvom iných, pýtala som sa sama seba: Kto som ja? Nie som nič. Spýtala sa, čo hovoria ľudia o ženách. Zobrala som si totožnosť druhých.*“²⁵ Autorka používa médiá a ženskú identitu ako konštantný bod skúmania.

---

²⁵ Annette Messenger [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z: <http://blogs.evergreen.edu/madcla03/blog/2010/10/05/annette-messenger/>

Vo svojej fotografickej inštalácii s názvom *Mes Voeux* (Moje sľuby) rieši problémy fyzickej, psychickej a sexuálnej identity. Inštalácia pozostáva z veľkého množstva čiernobielych fotografií na ktorých sú vyobrazené časti ľudských tiel. Fotografie sú často umiestňované v hustých zoskupeniach tvoriacich rôzne geometrické tvary (kruh, trjuholník). Každý snímok visí zo steny na dlhom povraze. Časti tiel zobrazených na fotografiách, od prstov na nohách cez detaily prs, patria mužom a ženám všetkých vekových kategórií a typov. Fotografie odrážajú obraz sveta, ktorý je rovnako starý a mladý, mužský a ženský, zmyselný a základný a často súčasne vtipný a hmatateľný. V konečnom dôsledku odrážajú pochopenie ľudskosti, ktoré nieje kategorizované fyzickými rozdielmi.

Mes Voeux ktoré sa skladá z desiatok telesných detailov zachytáva roztrieštenú identitu, ktorá sa znovu skladá a rozkladá ako úlomky kaleidoskopu.

Vzájomné prenikanie rôznych fyzických osôb je silne surrealistické. Súvislý celok, ktorý inštalácia naznačuje je psychický stav v ktorom je pohlavie neuchopiteľné, alebo v ktorom sú pohlavia zameniteľné. Myšlienka sexuality, v ktorej pohlavie nie je dané, ale je vybrané a konštruované rovnako ako iné zložky našej ľudskej identity, informuje o týchto dielach ktoré sa menia s každým iným pohľadom pozorovateľa.²⁶

Obrázok 5 Annette Messager *Mes Voeux*

---

²⁶ Annette Messager *My Vows* [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <https://www.moma.org/interactives/exhibitions/1995/messenger/myvows.html>

4.4 Lenka Klodová

Lenka Klodová je česká umelkyňa. Patrí do umeleckého zoskupenia Matky a Otcové. Klodová pracuje so širokou škálou médií vytvára sochy, objekty, inštalácie, zaoberá sa fotografiou a performance. Pre jej diela je charakteristická humorná interpretácia ideálneho modelu ženstva vo všetkých jeho rozličných, často i protikladných rolách. Okrem toho sú jej vlastné otázky ženskej telesnosti, postavenia žien v spoločnosti a identity. Vo fotografickej sérii s názvom *Pojmenuj mě nově* zobrazuje na počítačovo upravených fotografiách, poloakty ženských torz. Na prvý pohľad si divák na snímkoch ani nevšimne že žena respektíve jej torzo, je zachytené pri rôznych činnostiach. Postava stojí vonku pri šnúre so spodnou bielizňou, ale pretože nemá ruky ani hlavu a teda nevykonáva žiadnu činnosť. Divák si až neskôr všimne že by mala vešať bielizeň. Torzá sú zobrazené v každodenných činnostiach ako napríklad: čítanie kníh, vešanie oblečenia alebo pozeranie sa z okna. Autorka sa pohráva s myšlienkou že ženský trup má určité podobnosti s tvárou takže sa dá považovať za telesný výraz človeka. V každej žene môžeme vidieť dve tváre. Jedna tvár (hlava) slúži žene na vnímanie okolia, zatiaľ čo tá druhá je používaná a videná ostatnými pre ich pud a fantáziu.

Odstránením hlavy a rúk sa ako keby z tela ženy stala len statická socha. Divák začne vnímať telo ako objekt zasadený do prostredia. Telo bez tváre výrazu a gesta akoby strácalo svoju identitu až sa môže zdať, že sa mení v sochu, objekt bez identity. Klodová vo fotografiách otvára diskusiu na čo sa vlastne viaže identita ak človek stratí meno aj tvár. Ak oddelíme tvár od tela tak je jeho zvyšok otvorený ďalším pomenovaniám.²⁷

---

²⁷ Lenka Klodová *Pojmenuj mě nově* [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/lenka-klodova-pojmenuj-me-nove-5077635?pos=50&mode=10>

Obrázok 6 Lenka Klodová Pojmenuj mě nově

Obrázok 7 Lenka Klodová Pojmenuj mě nově

5 INTIMITA

Do úvodu tejto kapitoly sa veľmi hodí úryvok z diela Martiny Pachmanovej:

„Ženy musia najskôr nájsť sami seba, aby poznali, čo sú a čo znamenajú v živote.“²⁸

Teda čím viac ženy, v tomto prípade autorky zažívajú životných skúseností tým hlbšou, intímnejšou a hodnotnejšou sa stáva ich tvorba.

Intimitu sa dá len s ťažkou definovať. Viete čo to je len keď ju cítite, keď máte pocit blízkeho či osobného vzťahu s inou osobou či vecou. Avšak stále zostáva neopísateľnou skúsenosťou, ktorá zostáva skôr na rovine tela než intelektu. Tak isto je to ten typ skúsenosti, ktorému nemôžete porozumieť pokiaľ mu nie ste otvorený. Ak už fotografia intimitu vo Vás vyvolá alebo nie, je to niečo čo sa každý autor ku snímku snaží pridať a čo tam ako tak vždy je.²⁹

Čo sa týka témy intimity sú to práve väčšinou ženy fotografky ktoré sú autorkami intímnych výpovedí pomocou fotografie. Akoby to súviselo s faktom, že zobrazovanie ženskej telesnosti vo fotografii alebo maľbe bolo donedávna výhradou mužov. Zaujímavé je, že tak ako fotografi- muži zobrazovali najmä ženské telo, tak aj väčšina ženských autoriek si vyberá za svoje modely práve ženy. Samotná odpoveď na otázku prečo je tomu tak je zodpovedaná napríklad v knihe Martiny Pachmanovej.

Galérie sú preplnené ženskými obrazmi a sochami na ktorých môžeme vidieť ženu ako objekt. Vystúpiť zo zajatia predmetnosti ale nemusí znamenať boj proti ženským aktom v galériách. Byť videný neznamená prestať existovať ako subjekt, slovami Kaji Silverman „všetci túžime byť videný“.³⁰ Umelkyne chcú byť nielen tvorivým subjektom ale tak isto aj objektom záujmu a obdivu. Je zrejmé, že s ďalším prehľbovaním ženskej erotickej emancipácie vzniklo veľa jedinečných intímnych fotografických sérií. Tieto fotografie sa nesnažia provokovať alebo upútať. Ide skôr o snahu autorky nájsť rovnováhu k okolitému svetu a vnútorný pokoj.

---

²⁸ PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1.

²⁹ *Fotograf: Intimita*. Praha, 2004, 3(4). ISSN 1213-9602.

³⁰ PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1.

Na prelome 80. a 90. rokov sa stala nahota veľmi výrazným aspektom. Umelkyne reagovali na isté výchovné tendencie feministických hnutí predchádzajúcich desaťročí a namiesto morálnych učení začali stavať na obdiv svoje telo a erotické túžby, pohrávať sa s genderovou, sexuálnou i etnickou tematikou, narušovať sexistický jazyk uťahovať si z reklamného ideálu ženskej krásy s proporciami bábiky Barbie pričom zároveň využívali vtip a iróniu pomocou čoho prekračovali mnohé tabu.³¹

Zaujímavým faktom teda ostáva, že ženy sú v zobrazovaní tela oveľa odvážnejšie a dalo by sa povedať, že drsnejšie ako muži. Je možné, že tento fakt je spôsobený práve tým, že ženy boli zobrazované a vnímané ako nežné krehké bytosti a tak sa tento pohľad, snaží veľa umelkýň zmeniť.

5.1 Lina Scheynius a Arvida Byström

Táto podkapitola opisuje tvorbu dvoch súčasných fínskych fotografiek, ktoré tvoria svoje intímne fotodenníky na Instagrame. Obe sa venujú rovnakému štýlu ale ich tvorivé prístupy sú úplne odlišné.

Štýl švédskej fotografky Arvidy Byström je okamžite rozoznateľný. Často sú to fotografie presýtené ružovou, ozdobami a rôznymi ženskými vecami, ktoré spájajú estetické 90. roky s veľmi moderným pohľadom na ženskosť, sex, pohlavie a identitu. Jej tvorba je plná nahých ženských tiel, zrkadlových „selfie“, krvou postriekaných prestieradiel a zábleskov ochlpenia vykukujúceho spod nohavičiek. Byström vo svojich fotografiách tak isto naráža na internetové zdieľanie fotografií a s tým spojenú cenzúru. Upozorňuje na to ako cenzúra ovplyvňuje a formuje naše vnímanie sveta okolo nás.

Lina Scheynius švédska fotografka tvorí prevažne autoportréty. Detaily zachytávajúce fyzický kontakt ako napríklad zopäté ruky alebo bozkávanie na pery. Jej práca bola vždy intímna a plná podnetnej otvorenosti. Subjektívnym prístupom zobrazuje tváre, telá a prírodu v kombinácii s pohľadom na snímky môžeme obdivovať ich výnimočný estetický charakter. Pozoruhodná intimita na každej snímke zaujme diváka. Nahota a sexualita sú prítomné v mnohých jej dielach, avšak umeleckým a nevťieravým spôsobom. Scheynius

---

³¹ PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1.

svoje fotografie nepopisuje. Dáva priestor divákovi aby si sám domyslel čo sa na jednotlivých snímkach deje. Jej diela predstierajú banálnosť a nevinnosť ale odkazujú k čomusi „zakázanému“ a omamnému.

Obrázok 8 Arvida Byström

Obrázok 9 Lyna Scheynius

5.2 Nathalie Daoust

Projekt Nathalie Daoust s názvom Tokyo Hotel Story, pojednáva o skúmaní ženskej sexuality a rozvracaniu genderových stereotypov. Daoust nafotografovala túto sériu v Alpha In, jednom z najväčších sadomasochistických hotelov v Japonsku. Ako model jej slúžili ženy rôznych vekových kategórií. Autorka si kladie za cieľ zobraziť ženu ako dominantnú osobu. Najmä v japonskej kultúre sú ženy vnímané skôr ako pasívne krásy. Daoust skúma hranice ľudských túžieb a tabu. Pomocou svojich fotografií vytvára fantastické svety zložené zo snov, reality a perverzie. Vo fotografiách konfrontujú hlboko zakorenené stereotypy ženských a mužských rolí.³²

Výsledkom projektu je séria fotografií, ktorá zobrazuje 39 žien v ich privátnych izbách, v hoteli Alpha In, obklopených rôznymi špecifickými sexuálnymi pomôckami. Snímky tak odhaľujú nie len iný druh ženskosti ale aj ľudskej sexuality obecné.

---

³² Nathalie Daoust *Ženská sexualita trochu jinak* [online]. [cit. 2017-04-13]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/kultura/art/6333-vystava-nathalie-daoust-enska-sexualita-trochu-jinak>

Obrázok 10 Nathalie Daoust Tokyo Hotel Story

6 PARTNERSTVO

V dnešnej dobe je internet plný rôznych ponúk akými sú zhotovenie profesionálnych fotografií s Vaším partnerom , alebo 9 nápadov na fotografie s Vašou polovičkou. Každý chce mať krásnu spomienku. Internet je zahltený fotografiami párov doladených do dokonalosti v ateliéry na farebnom pozadí a zároveň pôsobia vystrašene a strnulo hľadiac do fotoaparátu. Tie odvážnejšie páry si spravia spoločné akty v zladenej spodnej bielizni. Tieto fotografie sú väčšinou bez emócií a o fotografovanom páre neprehrádzajú nič intímne.

Táto kapitola sa bude venovať ženám-fotografkám, ktoré fotografujú partnerské fotografie trochu odlišným spôsobom ako je zaužívané.

Každá autorka má ku svojej práci odlišný prístup ale jedno majú vo svojich fotografických cykloch spoločné, a síce myšlienku, že láska nepozná žiadne hranice či už ide o pohlavie, farbu pleti, telesnú hmotnosť alebo náboženstvo.

6.1 Substantia Jones

The Adipositivity Project je názov dlhodobého fotografického cyklu fotografky Substantia Jones. Projekt si kladie za cieľ podporiť diskusie o ľudskom telesnom ideály a rozšíriť definíciu fyzickej krásy. Obézni ľudia sú často vystavovaní posmechu a nepekným verejným pohľadom. Niektorí z nich ukazujú svoje telá hrdo, ale väčšina veľmi nespoko a nechotne. Všetci však disponujú odhodlaním meniť bežné predstavy o úzkom a špecifickom ideály krásy.

Fotografka vo valentínskej sérii fotografií z The Adipositivity Project chcela poukázať na to, že krása ani láska nemajú hmotnostné limity. Na snímkach sú vyobrazené páry s rôznou sexuálnou preferenciou a dôraz je kladený najmä na tučné telá. Divák si pri prezeraní fotografií ani neuvedomí, že na väčšine sú vyobrazení transsexuály. Na prvý pohľad to totižto nie je zrejmé.

Autorka projektu o ňom píše: „*Hlavné posolstvo The Adipositivity Project je veľmi jednoduché. Milujte svoje telo a dovoľte ostatným, aby milovali to svoje. To je kľúčová línia.*“³³

Dáva si za cieľ zviditeľniť v reklame a médiách tučných ľudí aby sa necítili byť neviditeľný. Vo svojej tvorbe kritizuje americký priemysel zameraný na chudnutie ktorý používa tučných ľudí ako odstrašujúci príklad. Zároveň odsudzuje médiá a reklamné fotografie ktoré prezentujú že byť tučný je hanba, je to zlé a chybné.

Obrázok 11 The Adipositivity Project

6.2 Nathalia Mindru

Fotografka z Bukurešti Natalia Mindru vo svojej sérii fotografií s názvom Urban Love Stories zachytáva intímne chvíle párov v ich prirodzenom prostredí. Fotografie zaznamenávajú prirodzenú prítťažlivosť medzi dvoma ľuďmi. Snímky sú naturálne a prirodzené takže sa divák ľahko ocitne v roli mierne úchylného pozorovateľa, ktorý akoby sledoval intímne chvíle párov cez kľúčovú dierku.

Fotografka o svojej sérii hovorí.

---

³³ *Krása nie je číslo na váhe* [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.interez.sk/krasa-nie-je-cislo-na-vahe-tieto-nadherne-akty-tucnych-parov-rozbijaju-vsetky-stereotypy-nswf/>

„Vždy som cítila, že láska a náklonnosť sú pre mňa nesmierne dôležité. Toto je moja pocta letným bozkom, ukrytým tajomstvám a nevypovedaným slovám zdieľaným medzi milencami v metropole, ktorá neostáva nemenná, a tak ich je možné len ťažko bežne zachytiť.“³⁴

Mindru fotografuje ľudí ktorý chcú byť fotografovaný. Nikoho nepresviedča aby bol súčasťou projektu. Pri fotografovaní sa snaží byť nenápadná aby milenci pôsobili na fotografiách pohodlne a uvoľnene. Fotografka nepozná vopred páry, ktoré ide fotografovať. Komunikácia prebieha len prostredníctvom sociálnych sietí. Fotografovanie trvá zvyčajne dve hodiny počas ktorých sa snaží s párom rozprávať a lepšie ho poznať. Objekty si často ani neuvedomujú, že sú fotografované. Pre niektoré páry je to dokonca forma párovej terapie. Samotná autorka sa k tomu vyjadrila takto:

„Zrejme je to preto, že pri fotení sú v tichosti a zdieľajú svoje pocity, vďaka čomu pociťujú viac svoju zraniteľnosť vo svete, ktorý sa im odhaľuje.“³⁵

Ideou projektu je ukázať, že láska je tu pre každého. Láska neodsudzuje a akceptuje akúkoľvek orientáciu, náboženstvo aj farbu pleti. Aby autorka lepšie demonštrovala túto ideu rozmanitosti, tak sa rozhodla fotografovať páry v rôznych štátoch ako napríklad Nemecko, Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Portugalsko a mnohé iné destinácie.

Obrázok 12 Natalia Mindru Urban Love Stories

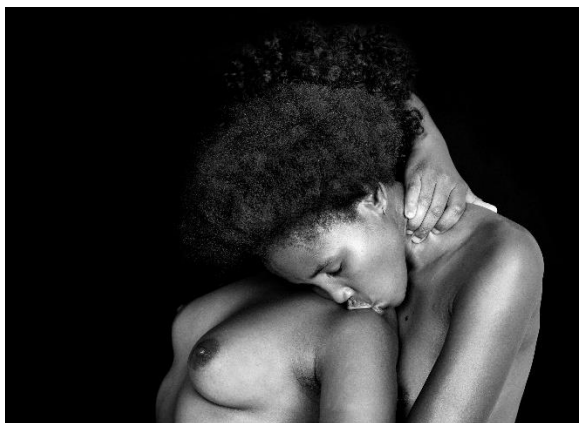
³⁴ Natalia Mindru fotografka intímnych príbehov mileneckých párov [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.fotoma.sk/magazin/blog/natalia-mindru-fotografka-intimnych-pribehov-mileneckych-parov/>

³⁵ Natalia Mindru fotografka intímnych príbehov mileneckých párov [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.fotoma.sk/magazin/blog/natalia-mindru-fotografka-intimnych-pribehov-mileneckych-parov/>

6.3 Zenele Muholi

Zenele Muholi je juhoafrická fotografka a vizuálna aktivistka. Jej práca v Južnej Afrike je bezprecedentná. Existuje len veľmi málo príkladov černošských žien, ktoré otvorene zobrazujú sexualitu medzi rovnakými pohlaviami. Ako aktivistka za genderové a sexuálne práva a ako fotografka konfrontuje predstavu, že lesbické praktiky sú cudzie africkej kultúre. Zároveň ponúka odlišný obraz od stereotypného rozprávania o sexualite žien s čiernou pokožkou. Svojimi fotografiami prekračuje sexuálne tabu medzi rovnakým pohlavím na základe jej intímnych vzťahov v týchto komunitách. Jej snímky ponúkajú pohľad do vnútra, osobný pohľad na výzvy, ktorým čelia lesbičky, homosexuáli, bisexuáli v černošských štvrtiach a ďalších komunitách.

Vo svojej knihe *Only Half the Picture* upozorňuje na nemilosrdnú a často násilnú diskrimináciu, ktorej čelia lesbičky tmavej pleti v Južnej Afrike. Cez úprimné a intímne fotografie zachytáva jazvy z nenávisti, vzťahy medzi milencami a zároveň život mnohých žien, ktoré žijú na okraji spoločnosti. Kniha inšpiruje k hlbšiemu porozumeniu žien s tmavou pľeťou, telesných typov s rôznou sexualitou spôsobom, ktorý v Južnej Afrike nemá obdobu.

Obrázok 13 Zenele Muholi

Obrázok 14 Zenele Muholi

6.4 Suzanne Pastor

Ďalšou autorkou ktorá má zaujímavý prístup k partnerskej fotografii je Suzanne Pastor. V cykle fotografií z roku 1980 zobrazuje seba a svojho partnera pomocou intímnych čiernobielych detailov. Jej tvorba je založená na jemných poetických fotografiách. Napriek tomu, že fotografie zobrazujú najintímnejší fyzický kontakt medzi dvoma ľuďmi, pôsobia snímky veľmi výtvarne a citlivo. Na fotografiách môžeme nájsť estetický ženský pohľad na sexualitu.

Pastor skúma tému vzťahov aj vo svojej ďalšej tvorbe. Od rannej zamilovanosti a romantiky, až po štádium kedy sa láska pomaly vytráca. Nastáva obdobie dezilúzie, seba obviňovania, reálna forma vzťahu alebo odvrátenie sa od seba - čiže rozchod. S touto fázou spojené trhanie a vyhadzovanie spoločných fotografií. Autorka tieto myšlienky pretvára do trojrozmerných asambláží. Experimentuje s dvojrozmernosťou fotografickej tlače, používa sekvenčné snímky, vrstvy, poskladané takmer ako v knihe.³⁶

Obrázok 15 Suzanne Pastor

---

³⁶ Suzanne Pastor *Léta obskurnosti* [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.fotografic.cz/exhibit/current-show-suzanne-pastor-leta-obskurnosti-years-of-obscurity-26-11-3-1-16/>

7 MATERSTVO

V dejinách umenia bola matka odjakživa spodobňovaná ako niečo čistého, nežného, madona alebo svätica. Romantický pohľad na ženu ako na nositeľku a ochrankyňu prírodných zákonitostí držal ľudstvo počas celého 19. storočia. Prevládal stereotyp, že prvotným a výsostným poslaním ženy je reprodukcia, a úloha materstva sa stala jednou zo zásadných prekážok ženskej emancipácie. Umenie 19. storočia bolo plné nežných obrazov materstva ako láskyplného puta k dieťaťu. Zobrazeniu ženy vo výtvarnom umení v tejto dobe, dominuje na jednej strane idealizovaná bytosť nepoškvrnenej svätice a na druhej strane obávaná, klamlivá a krvilačná žena-vamp.³⁷

Tento pohľad na materstvo zmenila až berlínska maliarka Anna Constablová a jej výstava z názvom *Tragédia ženy*, ktorá sa konala v roku 1896 v Prahe. Constablová naturalisticky spodobnila ženu ako bytosť sužovanú vášňou ale aj nenaplnenou láskou a tak šokovala hneď v dvoch ohľadoch. Jednak zobrazila ženský akt, čo bolo v tom období len výsadou mužov a jednak ukázala ženu ako pravý opak podriadenej a cudnej ženskosti. Na jej výstave šokoval najmä obraz s názvom *Pocit materstva*. Tento obraz bol neskôr z výstavy odstránený kvôli pohoršeniu umeleckej verejnosti. Materstvo je v tomto diele zobrazené v okamihu milostného aktu. Táto úloha ženy bola dovtedy chápaná viac v duchovnej rovine, než telesnej o čom svedčia symbolické obrazy vychádzajúce z kresťanskej tradície. Na druhej strane bolo rozumovo vnímané ako čisto účelový akt. Jeho stvárnenie v podaní Constablovej malo úplne inú podobu. Zobrazilo budúcu matku ako sexuálnu bytosť porušujúcu spoločenské tabu a strháva z materstva nevinnosť.³⁸

V 19. storočí bola v dobových ženských časopisoch vyzdvihovaná nutnosť prípravy na najdôležitejšie poslanie ženy, a síce, manželstvo. Ďalej sa kládol dôraz na skutočnosť aké je neženské dať prednosť práci pred sexuálnym stykom. To všetko dnes tvorí hlavnú oporu ženskej mystiky. V tomto období sa v literatúre a tak isto aj od ženy, ktorá svoje odhodlanie venovať sa na plnej báze umeniu, očakávalo, že sa svojej kariéry vzdá v záujme lásky k svojmu mužovi a táto láska nakoniec prerastie v manželstvo. Dnes už sú muži

---

³⁷ Proměny a tabuizace mateřství v českém moderním umění: Od symbolické velké matky ke katastrofě mateřské identity [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.zenyvumeni.cz/index.php?id=42>

³⁸ PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckopřemyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1

tolerantnejší, ale aj tak sa zdá, že žena väčšinou musí voliť medzi manželstvom a kariérou. Buď za úspech zaplatí samotou alebo môže mať sex a blízkosť druhého človeka za cenu toho, že sa vzdá profesionálnej kariéry. Autorky ktorými sa práca zaoberá, v tejto kapitole dokonale prepojili svoje materstvo so svojou tvorbou a profesiou ženy ako umelkyne a zároveň matky.

7.1 Dorota Sadovská

Slovenská výtvarníčka Dorota Sadovská rozmýšľa o ľudskom tele ako o výtvarnom materiáli. Pri zobrazovaní svojich myšlienok sa autorka necháva inšpirovať najmä nahým ľudským telom. Zameriava sa na jeho jednotlivé časti ako napríklad telesný povrch alebo samotnú pokožku. Ďalším dôležitým znakom jej tvorby je vytváranie obrazcov z rôznych častí tela. Vo fotografickom cykle *Odkazy zrkadlu* (2007, 2009), Sadovská manipuluje s vlastnou pokožkou na bruchu, ktorá je opotrebovaná po pôrode. Na jednej strane poukazuje na intímnu skúsenosť, no na druhej strane dielo nesie aj ironický odkaz na ozdobný ornament ako dekoratívny architektonický prvok. Svoje fotografie prepája s priestorom galérie alebo skladá v inštaláciách do rôznych obrazcov. Aj keď Sadovská s telom rôzne pracuje, jej tvorba neukazuje násilie. V jej dielach je cítiť skôr dramatickosť a napätie. Telo sa stáva istou východiskovou hmotou a priestorom na ďalšie nekonvenčné výrazy.

Za zmienku stojí určite popis samotnej autorky.

„Na prvých fotografiách z cyklu Odkazy zrkadlu som zachytila vlastnú popôrodnú kožu na bruchu, na ktorej ešte vidno pigmentovú linku od pupka dolu. Po pôrode každá rodička takú linku má. Časom sa stratí, ale dovtedy pripomína priestor, kde bolo bábätko, a to aj prebytočnou kožou, ktorá sa postupne vstrebáva. Škoda, ak sa mladé mamičky priveľa zaoberajú tým, ako vyzerajú a majú málo samotnej radosti z bábätko.“³⁹

V dnešnej dobe na nás od všadiaľ pozerajú dokonale vyretušované tváre modeliek. Preto majú ľudia potrebu splňať ideál krásy, ktorý vlastne ani nie je reálny. Spoločnosť, no najmä ženy sa chcú často podobáť ilúzii a sú presvedčené, že to je to správne. Autorka poukazuje na to, že nikto nie je dokonalý a v istých pozíciách alebo situáciách sa ľudská koža netvári

---

³⁹ Sadovská: Skúmam telo bez obalu [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/33962-sadovska-skumam-telo-bez-obalu/>

dva krát vábne. A taktiež chce súborom upozorniť na to ako ľahko sa dá spoločnosť zotročiť vizuálnou stránkou ľudského tela a zabúda, že táto schránka schováva niečo viac ako len umelý zovňajšok.

Sadovská ďalej o svojich dielach píše:

„Z týchto fotografií skladám nový priestor, novú ilúziu a možno nový úplne absurdný ideál. Ale mňa viac ako to, čo nás obklopuje, zaujíma samotné telo. Skúmam telo bez obalu, teda bez šiat, v takej jeho čistote, kde už niet úniku ani skrýše, ani masky, sociálnej či finančnej. Nechcem vychádzať s telom do exteriéru, naopak, hľadám vchody – možno aj tie utajené – k jeho nečakaným významom.“⁴⁰

Obrázok 16 Dorota Sadovská Odkazy zrkadlu

7.2 Barbora Kuklíková

Barbora Kuklíková vo svojej tvorbe kombinuje postupy dokumentárnej a inscenovanej fotografie. Vo svojich fotografických cykloch sa zaujíma najmä o každodennú rutinu a okolie sledovaných osôb. V autorkiných dielach sa často stretávame s pohľadom a skúmaním ženského sveta. Ten Kuklíková pozoruje z hľadiska medziľudských vzťahov, ktoré sa odvíjajú z jej rodinného prostredia a blízkeho okolia. Barbora Kuklíková pracuje s dôrazom na zaujímavú kompozíciu a vyváženú farebnú kombináciu.

Fotografický súbor Barbory Kuklíkovej s názvom *IN-TY-MY-TA (2005/6)* predstavuje fotografický rozhovor s jej dcérou Teréziou, zaznamenaný počas jej prvého roku života. Súbor fotografií pojednáva o prepojení medzi matkou a dcérou. Toto puto nás ovplyvňuje

---

⁴⁰ Sadovská: Skúmam telo bez obalu [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/33962-sadovska-skumam-telo-bez-obalu/>

na celý život, predurčuje ďalšie vzťahy, miesto v spoločnosti, spôsob života a v neposlednej rade aj vnímanie seba samej.

Cyklus *IN-TY-MY-TA* bol súčasťou výstavy s názvom *Vnitřní okruh* pod kurátorským vedením Vladimíra Birgusa. Na výstave diváci mohli vidieť diela známych autorov ale aj študentov fotografických škôl medzi ktorými bola aj Barbora Kuklíková. V českej fotografii sa donedávna takéto intímne snímky či fotografické denníky príliš neobjavovali. Snaha vymedziť sa voči predchádzajúcej generácií ktorá značnú časť svojho života prežila v časoch cenzúry komunistického režimu a úsilie čo najviac porozumieť sám sebe a zároveň divákovi odkryť časť zo svojho súkromia prispela k tomu, že hranice medzi osobným a verejným priestorom miznú.

Mnoho fotografov už nechce vytvárať chladné racionálne fotografie. Chcú pomocou diel vyjadrovať svoje emócie, stoja o empatie diváka. Expozícia je zameraná na tvorbu s motívmi autorskej sebareflexie, introspekcie, intimity, rodiny a najbližších ľudí. V rámci príprav výstavy navštívil kurátor desiatky školských výstav a snažil sa vyberať hlavne z mladých fotografov, ktorý nie sú priveľmi známi. Z päťdesiatich autorov je 29 žien. Podľa Vladimíra Birgusa tento počet ukazuje *"súčasnej ženskej fotografie u nás"*.⁴¹

7.3 Jana Hojstričová

Jana Hojstričová je slovenská fotografka. Vo svojej tvorbe pracuje najmä s ľudským telom, telesnosťou, intimitou a individualitou. Pomocou detailov sa snaží vtiahnuť diváka do obrazu. Autorka zaujme diváka najmä otvoreným a úprimným prístupom s akým zachytáva realitu. Keďže nám reklamy predkladajú len krásne dokonalé telá, reálne zobrazenie telesnosti v tvorbe Hojstričovej môže v ľuďoch vyvolať odmietavý postoj. Popieranie reality potom núti diváka zaujať ku fotografii svoj vlastný názor. Témou Hojstričovej je najmä človek, ktorého zobrazuje prostredníctvom tela a veľmi intímnej telesnosti. Autorka sa snaží svojimi fotografiami tela vypovedať čo najviac o fotografovanom človeku. Telo si veľa pamätá, odzrkadľujú sa v ňom naše skúsenosti, postoje a myšlienky. Sú vidieť

---

⁴¹ *Vnitřní okruh v současné české fotografii* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.photorevue.com/phprs/view.php?navezclanku=vystava-vnitri-okruh-v-soucasne-ceske-fotografii-v-ghmp-15-5-18-8-2013&cislocclanku=2013050003v>

prostredníctvom našich nedokonalostí ako sú jazvy, držanie tela, vrásky alebo telesná hmotnosť. Keďže Hojstričová zobrazuje telo veľmi naturalisticky a bez príkras nastavuje tak kontrast dokonale vyretušovaným telám prezentovaným v médiách.

Súbor fotografií s názvom *Every day together* zobrazuje detaily tela pozmenené tehotenstvom. Na fotografiách môžeme vidieť tehotenstvom zväčšené brucho a prsia. Vďaka tlmenému svetlu a nedokonalostiam na koži ako napríklad, odtlačky od spodnej bielizne, vyznejú fotografie veľmi intímne. Detaily ukazujú každý záhyb kože, nerovnosť aj tukové vrstvy realisticky ale pritom veľmi nežne a láskavo.

Obrázok 17 Jana Hojstričová *Every day together*

7.4 Sally Mann

Sally Mann je najznámejšia z pomedzi vybraných autoriek ktoré sa zaoberali témou materstva. Preslávila sa najmä fotografiami svojich detí, ktoré fotografuje inak než to obvykle robia iní rodičia. Jej portréty sú výsledkom prepracovanej inscenácie. V jej idealizovanom ale neemotívnom umení a nostalgicky zvláštnej atmosfére pripomínajú jej snímky fotografie detského spisovateľa Lewise Carolla. Pre mnohých kritikov nie sú fotografie nič viac než len než zobrazenie ľahko vstrebateľných umeleckých objektov.⁴²

Každže Mann vyrastala v ateistickej rodine akoby jej fotografie boli jej bibliou, jej spirituálnym snovým svetom ktorý si sama vytvárala. Autorka fotografovala svoje tri deti Emmett, Jessi a Virginia. Všetky deti boli mladšie ako desať rokov. Mann bola niektorými kritikmi obvinená z detskej pornografie. Nahotu vo svojich fotografiách vysvetľuje tým, že

---

⁴² BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Praha: Computer Press, 2004. Malá encyklopedie (Computer Press). ISBN 80-251-0210-6.

keď bola dieťa, často bola nahá, tak zobrazila aj svoje deti. Takže vlastné detstvo umelkyne sa odráža v spôsobe akým zachytáva okamihy v živote svojich detí. Mannovej deti sú na fotografiách často nahé lebo to bolo pre nich prirodzené. Chcela aby sa jej fotografie podobali na rodinné momentky. Mann sama považovala tieto fotografie za prirodzené očami matky, pretože videla svoje deti šťastné, smutné, hravé, choré, krvavé, nahnevané a dokonca aj nahé. Autorka zaznamenala kombináciu spontánnych a starostlivo usporiadaných momentov detského pokoja, odhaľujúceho niekedy znepokojujúcu nápaditú hru.

Obrázok 18 Sally Mann

7.5 Výstava Home Truths

Za zmienku určite stojí fotografická výstava z názvom *Home Truths* (Domáce pravdy). Táto výstava predstavuje tvorbu ôsmich medzinárodných umelcov a umelkýň, ktoré skúmajú zložitý a náročný zážitok z materstva. Zároveň výstava spochybňuje dlhodobé stereotypy a sentimentálne názory na materstvo. Autori sa venujú menej známym aspektom a zachytávajú materstvo z hlboko osobného pohľadu. Na pozadí veľkého množstva fotografií celebritných mamičiek, tehotenských brušiek a detí na Instagrame, motívov Madony v dejinách umenia sa vystavované diela zameriavajú na meniace sa podmienky moci, pohlavia, domácnosti, materského tela a rodinných vzťahov.⁴³

---

⁴³ *Home Truths* [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://thephotographersgallery.org.uk/home-truths-4>

Veľká časť výstavy odráža súčasné impulzy vo fotografii a to fotografovať všetko hoci zdanlivo nevhodné.

Vystavujúcimi umelcami sú Janine Antoni, Elina Brotherus, Elinor Carucci, Ana Casas Broda, Fred Hüning, Leigh Ledare, Katie Murrayová a Hanna Putzová.

Z tejto výstavy opíšem pár vybraných autoriek ktoré okrem toho že sa zaoberali materstvom využívali k tomu či už svoje nahé telo, ako v prípade Elinor Carucci a Any Casas Broda, alebo telá modeliek ktoré vo svojej práci fotografuje Hanna Putz.

Elinor Carucci je izraelská fotografka, ktorá na výstave predstavila svoju sériu fotografií s názvom *Mother* (matka). Sériu začala fotografovať pred desiatimi rokmi keď bola tehotná s jej teraz deväťročným dvojčatami Eden a Emmanuelle. Fotografka už vo svojich predošlých cykloch fotografovala podstatu každodenného života a táto práca nieje výnimkou. Autorka nás pozýva aby sme sa podieľali na intímnych interakciách medzi matkou a jej deťmi. Od úprimného vykreslenia tehotenstva až po podmanivé obrazy svojho syna a dcéry v pokoji a v hre. Fotografie Carucci zobrazujú intimitu, ktorá môže byť až prekvapujúca. Avšak emócie, ktoré fotografie odhaľujú sú známe každému rodičovi. Zaznamenáva rutinu a krízu svojej rodiny s hlbokou pravdivosťou: jazvy po pôrode, krehkosť dieťaťa, detské potešenie, rodičovskú únavu, slzy a „usoplené“ detské nosy. Dráma týchto domácich scén je oveľa silnejšia vďaka tomu, že Carucci používa jemné priame svetlo a extrémne detailné zábery.

Obrázok 19 Elinor Carucci *Mother*

Ana Casas Broda vystavovala svoju sériu Kinderwunsch. V nemčine ktorá je autorkiným prvým jazykom znamená „túžbu mať deti“. Autorka začala na tejto sérii pracovať po narodení prvého syna Martina. Trvalo jej dlho kým zostala tehotná. Po narodení sa znovu začala liečiť na neplodnosť v nádeji, že bude mať ďalšie dieťa. Rozhodla sa preto zdokumentovať celý proces - až po narodenie druhého syna a výchovu oboch chlapcov. Keď deti dospievali Broda ich aktívne zapájala do svojej fotografickej práce. Napríklad sa na fotografiách kúpu v mlieku alebo ju pokrývajú plastelínou. Ďalšie fotografie ukazujú ako autorka leží na koberci a jej synovia po nej kreslia popritom jej mladší syn pije mlieko z prsníku. Zaznamenala svoj autoportrét s pokreslenou tvárou a škrabancami ako symbol toho, ako ju materstvo zmenilo. Nahota v jej práci vyvoláva často silné reakcie. Tie najviac pochádzajú od mužov ktorý tvrdia že jej fotografie sú až príliš reálne.

Obrázok 20 Ana Casas Broda Kinderwunsch

Autorka povedala o svojej sérii:

„Moje fotografie zachytávajú fyzickú väzbu medzi mnou a mojimi synmi. Som ich plátňo: hrajú sa so mnou a menia ma.“⁴⁴

---

⁴⁴ Ana Casas Broda [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/jan/10/ana-casas-broda-best-photograph>

Hanna Putz

Nahé telo v práci Hannah Putz je zobrazené zakrivené ale aj prezentované v uvoľnenom držaní ako keby medzi vedomím a opustením. Jej práca sa skladá z predstavy že ľudia sú na fotografii sami za seba a teda nie pre niekoho iného. Dokonca aj v neprirodzených zložitých pózach ľudia nevyzerajú že pózujú pre fotoaparát. Znárodňuje samotu ale nie negatívnym alebo osamelým spôsobom. Na jej fotografiách akoby bábätká zobrazené držané v náručí, objímané, akoby sa ich telo zlučovalo s telom matky v nejakej telesnej fúzii. Autorka sa vo svojej práci zaoberá otázkami týkajúcimi sa pojmu predstavovania fotografie a spochybňovania identity prostredníctvom predstavovania. Autorka zachytáva čo sa vlastne deje v momente fotografovania niekoho so svojim dieťaťom, čo sa ukázalo ako veľmi odlišné. Pozornosť je totižto plne zameraná na dieťa a nie na pózovanie pred fotoaparátom.

Obrázok 21 Hanna Putz

ZÁVER

Táto práca sa zaoberá výlučne umelkýňami. Predstavuje rôzne formy a témy ktorými sa zaoberajú nielen súčasné fotografky, ale aj umelkyne pracujúce s týmto médiom a doplňujem ich vybranými fotografiami. Ženy ktoré získali svetové uznanie tu stoja vedľa umelkýň ktorých možno, ešte len uznanie čaká.

Výberom autoriek som pokryla čo najodlišnejšie tvorivé prístupy, či už odlišné krajinou v ktorej vyrastali alebo obdobiami v ktorých začali alebo ešte len začínajú tvoriť. Charakterizovala som odlišné pohľady na nahé telo v tvorbe mužov a žien. Dochádzam k záverom že tak isto ako ženy aj niektorí muži sa zaoberajú ženskými témami ako materstvo, partnerstvo, identita a intimita. Rozdiel je len v prístupe. Napríklad väčšina spomenutých autoriek zobrazuje nielen tú peknú časť materstva, ale aj reálne a pravdivé dôsledky toho čo materstvo obnáša. Takže by som povedala že pre mužov sú ženy vždy krásne, dokonalé a prítiahlivé zatiaľ čo väčšina žien sa vidí v tom najhoršom svetle.

Aj keď ku niektorým témam pristupujú ženy otvorenejšie drsnejšie a intímnejšie, neznamená to, že by sme ich museli hneď radiť pod pojem „ženské umenie.“ Ženy rozoberajú ženské témy pretože sa ich bytostne dotýkajú a teda radiť ich pod pojmy ako „ženské umenie“ alebo „feminizmus“ je veľmi unáhlené.

Keďže v modernej fotografii sa žánre prelínajú, je ťažké definovať čo je akt. Nie každý môže súhlasiť s výberom fotografických sérií. Pre mňa je akt fotografia, kde je nahota účelná. Čiže chce autor vyjadriť intimitu danej chvíle alebo intímny vzťah s fotografovanými osobami. Zistila som že ženy do fotografie aktu vniesli väčšiu intímnosť a otvorenosť. Veľmi sa mi páči v tomto spojení pojem estetická nedokonalosť čiže zobrazenie tém a námetov ktoré nie sú príjemné a krásne ale sú zobrazené veľmi esteticky. Odmietajú ideál krásy prezentovaný médiami. Taktiež sa zaoberajú tabuizovanými témami. Fotografky používajú vlastné telo viac ako napríklad mužský autori. Dalo by sa konštatovať že sa radi vidia v role autorky aj fotografovaného objektu.

ZOZNAM POUŽITÉJ LITERATURY

ARMUTIDISOVÁ, Irena, HELLER, Jiří, ed. *Akt: naučte se fotografovat kreativně*.

Brno: Zoner Press, 2007. Encyklopedie - grafika a fotografie. ISBN 978-80-86815-68-8

BAATZ, Willfried. *Fotografie*. Praha: Computer Press, 2004. Malá encyklopedie (Computer Press). ISBN 80-251-0210-6.

BIRGUS, Vladimír a Jan MLČOCH. *Akt v české fotografii: <>nude in Czech photography*. Praha: Kant, 2000. ISBN 80-86217-30-2.

Fotograf: Intimita. Praha, 2004, 3(4). ISSN 1213-9602.

GROSENICK, Uta. *Ženy v umění: Women artists: 20. a 21. století*. V Praze: Slovart, 2004. Ikony. ISBN 80-7209-626-5.

JOHNSON, William S., Mark RICE a Carla WILLIAMS, MULLIGAN, Therese a David WOOTERS, ed. *Dějiny fotografie: od roku 1839 do současnosti*. V Praze: Slovart, 2010. George Eastman House collection. ISBN 978-80-7391-426-4.

MRÁZKOVÁ, Daniela. *Příběh fotografie*. 1. Praha: Mladá fronta, 1985. ISBN 23-033-85.

ORAVCOVÁ, Jana. *Ekonomie tela: v umeleckohistorických a teoretických diskurzoch*. V Bratislave: Slovart ve spolupráci s Vysokou školou výtvarných umení, 2011. ISBN 9788055604398.

PACHMANOVÁ, Martina, ed. *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. Praha: One Woman Press, 2002. ISBN 80-86356-16-7

PACHMANOVÁ, Martina. *Zrození umělkyně z pěny limonády: genderové kontexty české moderní teorie a kritiky umění*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, c2013. ISBN 978-80-86863-64-1.

ŠMOK, Ján: *Akt vo fotografii* Martin: Vydavateľstvo Osveta, 1986. 70-016-86

ONLINE ZDROJE

Ana Casas Broda [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/jan/10/ana-casas-broda-best-photograph>

Annette Messenger My Vows [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z:

<https://www.moma.org/interactives/exhibitions/1995/messenger/myvows.html>

Annette Messenger [online]. [cit. 2017-04-29]. Dostupné z:

<http://blogs.evergreen.edu/madcla03/blog/2010/10/05/annette-messenger/>

Antonín Dufek: Tělo v československé fotografii 1900-1986. *Issuu* [online]. [cit. 2017-04-09]. Dostupné z: https://issuu.com/nvbes/docs/anton__n_dufek_t_lo

Bettina Rheims - Gender Studies [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=8l0l-VZL3_8 BETTINA RHEIMS - GENDER STUDIES

Bettina Rheims Gender Studies [online]. [cit. 2017-04-23]. Dostupné z:

<https://www.artgallery.nsw.gov.au/collection/works/924.1996.40/>

Home Truths [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z:

<http://thephotographersgallery.org.uk/home-truths-4>

Hannah Wilke Intra-Venus. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z: <https://smmoa.org/programs-and-exhibitions/hannah-wilke-intra-venus/>

Hannah Wilke. *Wikipedia* [online]. [cit. 2017-03-12]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Hannah_Wilke

Elinor Carucci [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z:

<http://www.houkgallery.com/exhibitions/elinor-carucci2?view=slider#6>

Ruth Bernhard. *Women in photography international* [online]. [cit. 2017-03-03]. Dostupné z:

<http://www.womeninphotography.org/ruthbernhardAA.html>

Lenka Klodová Pojmenuj mě nově [online]. [cit. 2017-04-19]. Dostupné z:

<https://vltava.rozhlas.cz/lenka-klodova-pojmenuj-me-nove-5077635?pos=50&mode=10>

The Adipositivity Project [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z:

<http://v.zenfolio.com/about.html>

Krása nie je číslo na váhe [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.interez.sk/krasa-nie-je-cislo-na-vahe-tieto-nadherne-akty-tucnych-parov-rozbijaju-vsetky-stereotypy-nswf/>

Natalia Mindru fotografka intímnych príbehov mileneckých párov [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <https://www.fotoma.sk/magazin/blog/natalia-mindru-fotografka-intimnych-pribehov-mileneckych-parov/>

Nathalia Mindru Urban love stories [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.boredpanda.com/urban-love-stories/>

Proměny a tabuizace mateřství v českém moderním umění: Od symbolické velké matky ke katastrofě mateřské identity [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.zenyvumeni.cz/index.php?id=42>

Elina Brotherus [online]. [cit. 2017-04-18]. Dostupné z: <https://elina-brotherus.squarespace.com/photography/#/artists-at-work/>

Hanna Putz [online]. [cit. 2017-04-25]. Dostupné z: <http://www.artligue.fr/en/artwork/1092/hanna-putz-untitled--tr1->

Elinor Carucci [online]. [cit. 2017-04-24]. Dostupné z: <http://www.houkgallery.com/exhibitions/elinor-carucci2?view=slider#6>

Vnitřní okruh v současné české fotografii [online]. [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://www.photorevue.com/phprs/view.php?navezclanku=vystava-vnitri-okruh-v-soucasne-ceske-fotografii-v-ghmp-15-5-18-8-2013&cislocclanku=2013050003v>

Sadovská: Skúmam telo bez obalu [online]. [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://kultura.pravda.sk/galeria/clanok/33962-sadovska-skumam-telo-bez-obalu/>

Suzanne Pastor Léta obskurnosti [online]. [cit. 2017-03-19]. Dostupné z: <http://www.fotografic.cz/exhibit/current-show-suzanne-pastor-leta-obskurnosti-years-of-obscurity-26-11-3-1-16/>

Zanele Muholi [online]. [cit. 2017-04-6]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Zanele_Muholi

Zanele Muholi exhibitions [online]. [cit. 2017-04-6]. Dostupné z: <http://archive.stevenson.info/exhibitions/muholi/muholi.htm>

Zanele Muholi Only Half Picture [online]. [cit. 2017-04-16]. Dostupné z:
<https://www.amazon.com/Zanele-Muholi-Only-Half-Picture/dp/0620361468>

ZOZNAM ZDROJOV OBRÁZKOV

1. <http://www.mdf-berlin.de/archives/2012/en/exhibitions/exhibition/artists-at-work/index.html>
2. http://www.hojstricova.sk/FAMILY_PORTRAIT/5.htmlv
3. <https://ninasimoneaux.wordpress.com/2012/12/05/free-blog-hannah-wilke/>
4. <http://blog.tobis.pl/2012/11/>
5. <https://sk.pinterest.com/pin/64668944628538682/>
6. http://blog.tobis.pl/2012/11/http://kultura.zpravy.idnes.cz/jedna-z-nejlepsich-komornich-vystav-lenka-klodova-fsk-/vytvarne-umeni.aspx?c=A081003_200404_vytvarneum_kot
7. http://kultura.zpravy.idnes.cz/jedna-z-nejlepsich-komornich-vystav-lenka-klodova-fsk-/vytvarne-umeni.aspx?c=A081003_200404_vytvarneum_kot
8. <http://www.ignant.com/arvidabystrom>
9. <http://www.ignant.com/lynascheynius>
10. <http://www.svrta.org/wp-content/uploads/2012/04/Screen-shot-2012-04-09-at-1.26.23-AM.png>
11. <http://theadipositivityproject.zenfolio.com/about.html>
12. <http://cdn.evoke.ie/2016/03/29101735/Natalia-Mindru-26.jpg>
13. <http://schichtwechsel.li/?p=3465&lang=de>
14. <http://schichtwechsel.li/?p=3465&lang=de>
15. <http://www.suzannepastor.com/images/catalog/sex1.JPG>
16. http://hentak.sk/wp-content/uploads/2014/03/06_Sad_Odkazy61-e1395569241423.jpg
17. http://www.hojstricova.sk/EVERY_%20DAY_TOGETHER/index.html
18. <https://sk.pinterest.com/pin/400187116858226338/>
19. <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/17/a0/6e/17a06e6ebf8daae709a0d14b3d6dc12d.jpg>
20. <http://www.anacasasbroda.com/kinderwunsch-5>
21. <https://sk.pinterest.com/pin/21040323230227059/>